

Przegląd wybranych czasopism zagranicznych

Daniel Klimovský, Silvana Secinaro, Martina Benzoni Baláž, Valerio Brescia, *Participatory Budgeting as a Democratic and Managerial Innovation: Recent Trends and Avenues for Further Research* (Budżetowanie partycypacyjne jako demokratyczna i zarządcza innowacja: najnowsze trendy i kierunki przyszłych badań), „Central European Journal of Public Policy” 2024, vol. 18, no. 1, s. 52–71, <https://doi.org/10.2478/cejpp-2024-0004>

Autorzy, wywodzący się ze Słowacji i Włoch, zajęli się tematyką budżetu obywatelskiego, ale nie pod kątem prawnoporównawczym, lecz bibliometrycznym. Tekst nie jest więc typowym przeglądem literatury, choć taki fragment również zawiera, lecz odniesieniem do najnowszych trendów badawczych w zakresie budżetowania partycypacyjnego na świecie, najbardziej popularnych zagadnień poruszanych w tej tematyce i sugestii co do kierunków dalszych badań w oparciu o dane bibliometryczne.

Autorzy mają świadomość istnienia na rynku setek publikacji dotyczących budżetu obywatelskiego. Zawężili dlatego swoje zainteresowania do 319 publikacji napisanych w języku angielskim, dostępnych w bazie Web of Science, wydanych w latach 2001–2020, dotyczących administracyjnych, ekonomicznych i politycznych aspektów budżetu obywatelskiego, w tym 300 artykułów, 11 rozdziałów i 8 tekstów konferencyjnych. Ogólnie rzecz biorąc, badali rozprzestrzenianie się koncepcji budżetu obywatelskiego w wąskim zakresie, uwarunkowanym nie tyle dostępnością literatury, co możliwościami technologicznymi agregowania danych online.

W pierwszej kolejności sprawdzili dotychczasowy zasób wiedzy bibliometrycznej w odniesieniu do budżetu partycypacyjnego. Jest to specyficzny obszar zainteresowań, gdyż zwykle dotyczy lokalnych studiów przypadków. Autorzy wskazali trzy prace z tego zakresu. B. Shine Cho, Won No i Yaerin Park (*Diffusing participatory budgeting knowledge: Lessons from Korean-language research*, „Asia Pacific Journal of Public Administration” 2020, vol. 42, no. 3) zestawili dane dotyczące Korei Południowej. Włoska badaczka Assunta Di Vaio wraz z zespołem (*Integrated thinking and reporting” towards sustainable business models: a concise bibliometric analysis*, „Meditari Accountancy Research” 2021, vol. 29, iss. 4) wzięła pod uwagę dane odnoszące się do procesów partycypacyjnych, ale takich, które wymagają współpracy różnych podmiotów, w tym trzeciego sektora, dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Li Zhao, Zhi-ying Tang, Xin Zou (*Mapping the knowledge domain of smart-city research: A bibliometric and scientometric analysis*, „Sustainability” 2019, vol. 11, no. 23) zajęli się zaś bibliometrycznym obrazem „inteligentnych miast”.

Kolejno autorzy opisali zastosowaną metodę analizy bibliometrycznej. Wśród założeń, które przyjęli, dwa budzą wątpliwości, choć – czego trzeba mieć świadomość – są uwarunkowane istotą tego typu prac. Wytypowali mianowicie „wiodących” autorów na podstawie cytowań oraz bazowali na dwóch słowach kluczowych „participator” i „budget”. Nie wspomnieli, że redakcje zabraniają powielać wyrazy

z tytułów artykułów z wyrazami umieszczonymi w słowach kluczowych. Jeśli więc w tytule artykułu znajduje się fraza „budżet partycypacyjny”, to w słowach kluczowych już tych wyrazów nie powinno być. Można mieć tylko nadzieję, że algorytmy odszukały wszystkie relewantne teksty, nawet jeśli miały właściwy tytuł przy braku słów kluczowych z nim się pokrywających. Być może jednak – ale autorzy o tym nie wspomnieli – skorzystali z wyszukiwania zaawansowanego, w którym jedna rubryka odpowiada za wyszukiwanie zarówno tytułów, jak i słów kluczowych („Title/Keyword”).

Autorzy otrzymali interesujące wyniki. W pierwszej kolejności pozyskali 533 publikacje, które zawężili do wspomnianych 319. Początkowo znalazły się tam teksty z zakresu nauk politycznych (118), administracji publicznej (108), ekonomii (54), badań środowiskowych (51), zarządzania (42), nauk o środowisku (41), studiów miejskich (41), interdyscyplinarnych nauk społecznych (40), informatyki i systemów informacyjnych (39), regionalnego planowania przestrzennego (36), studiów nad rozwojem (35), inżynierii elektrycznej i elektronicznej (34), socjologii (28), informatyki i zastosowań interdyscyplinarnych (24), informatyki i sztucznej inteligencji (23), finansów przedsiębiorstw (20), „zielonej” zrównoważonej technologii (20), biznesu (15), badań operacyjnych i nauki o zarządzaniu (9), informatyki i cybernetyki (8).

Uwzględnili 195 publikatorów (czasopism i książek), w których wspomniane 319 tekstów zostało opublikowanych. Dla jasności wyników powinni jednak opierać się wyłącznie na artykułach naukowych, ponieważ nie wiadomo, z ilu książek pochodziło 11 rozdziałów. Co prawda, przy 300 artykułach zmienna, jaką są rozdziały z monografii wieloautorskich, i tak nie wpływa istotnie na końcowy wynik analizy.

W przypadku najbardziej znanych czasopism autorzy wzięli pod uwagę od 3 do 10 tekstów, co jest małą liczbą, biorąc choćby pod uwagę liczbę publikacji polskich. W przypadku polskich czasopism taka analiza i tak by się nie powiodła. Na przykład „Samorząd Terytorialny” jest tak mocno niedostępny online, że sensowne próby analizy polskich danych bibliograficznych skazane są na niepowodzenie.

Autorzy ujęli 668 autorów, zauważając, że osoby te się powtarzają, gdy dany autor lub dana autorka opublikowała więcej niż jeden tekst samodzielnie lub z różnymi innymi osobami. 86 osób opublikowało teksty jednoautorskie, a 582 – wieloautorskie, łącznie w różnych konfiguracjach występując 773 razy. Zauważyli wzrost publikacji w latach 2008, 2011, 2014 i 2020. Powiązali to z wydarzeniami politycznymi, a lawinowy wzrost publikacji nastąpił po roku 2014. Podkreślili, że najwięcej tekstów produkowało pięć redakcji wielkich koncernów wydawniczych i jedno słynne już czasopismo „Sustainability”, uważane za „drapieżne”, choć przy masowej produkcji wydawniczej owych koncernów wydaje się drobnym graczem. Autorzy, usiłując wytłumaczyć zjawisko przyrostu publikacji właśnie w „Sustainability”, w ogóle nie wzięli pod uwagę patologizacji procesu wydawniczego. Doświadczenia własne badaczy – autorów chcących opublikować swoje teksty pozwalają stwierdzić, że publikacja w „renomowanych” czasopismach nie różni się wiele od współpracy z „drapieżnymi” wydawnictwami. Nie należałoby zatem deprecjonować dorobku naukowców tylko dlatego, że został opublikowany w czymś, co przez „renomowane” zostało uznane za „drapieżne”, może się bowiem okazać, że to, co „renomowane”, może być bardziej „drapieżne”.

Najwięcej tekstów pochodziło z USA (291), Wielkiej Brytanii (103), Chin (60), Hiszpanii (47), Kanady (42), Brazylii (37), Australii (36) oraz Polski (31). We współpracy międzynarodowej najwięcej artykułów powstało między Wielką Brytanią, Stanami Zjednoczonymi, Chinami i Koreą Południową. Jest to wskazówka, gdzie występuje największy potencjał umiędzynarodowienia badań w sferze budżetu partycypacyjnego. Cieszy wysoki wynik polskich autorów i wbrew przypuszczeniom nie został on „nabity” przez teksty w „Sustainability”. Jest to łatwe do sprawdzenia, ponieważ do wyszukiwarki wystarczy wpisać koniunkcję: „participatory budget” + affiliation Poland.

Omawiani autorzy analizowali również słowa kluczowe. Najczęściej stosowane były: „democracy”, „governance”, „politics”, „Porto-Alligre” (kolebka budżetu partycypacyjnego), „citizen participation”, „policy”. Na ich kanwie omówili szczegółowe tematy podejmowane w publikacjach, jak: decentralizacja, konsultacje społeczne, legitymizacja wydatków budżetowych (a budżet obywatelski ma taką oferować), edukacja obywatelską, dobrobyt lokalny. Przyjęli przy tym niepisane założenie racjonalności doboru słów kluczowych, a te – jak wiadomo – są często przypadkowo wpisywane do systemów redakcyjnych.

Zdaniem autorów, w zakresie budżetu obywatelskiego widoczne są dwie tendencje badawcze ukierunkowane na: (1) zrównoważony rozwój i różnorodność biologiczną (w sensie promowania w budżetach projektów ekologicznych); (2) demokrację deliberatywną. Popularność zdobywają tematy związane ze zrównoważonym rozwojem nie tylko w sferze środowiska naturalnego, ale i społecznej, tj. przewycięzania marginalizacji grup społecznych. Coraz mniejszą uwagę za to poświęca się rachunkowości jednostek samorządu terytorialnego.

Za perspektywiczne autorzy uznali badania nad procesem decyzyjnym urzędników lokalnego szczebla, w szczególności co do ich intencji względem wdrażania w miastach założeń budżetu obywatelskiego. Od strony praktycznej należałoby stwierdzić, że – w obliczu oligarchizacji, przekształcenia demokracji w plutokrację i utrwalania się partyjnej nomenklatury – ważna powinna być analiza nieformalnych czynników wpływających na proces partycypacyjny.

Ograniczenia badawcze analiz bibliometrycznych istnieją, ale sztuczna inteligencja może wyjść akademikom naprzeciw. Nie chodzi przy tym o badania prawno-porównawcze. Jest oczywiste, że trudno byłoby bazować na literaturze zagranicznej, dokonując sądowej wykładni przepisów polskiej ustawy o samorządzie gminnym, ale wykorzystanie publikacji zagranicznych do budowania teorii budżetowania partycypacyjnego jak najbardziej powinno mieć miejsce. Nieznanym i niedocenianym polem jest literatura rumuńska – znany lokalny aktywista Adrian-Adi Dohotaru w monografii z 2022 roku (*Bugetarea participativă: între emancipare și deturnare*) opisał „modelul Sopot”, czyli wzorzec budżetu obywatelskiego z polskiego Sopotu.

Jeśli bibliometria nie jest pożytkowana na potrzeby płytkiej parametryzacji, może dać ciekawy obraz wędrówki idei między badaczami z różnych państw. Właśnie w taki sposób należałoby na tego typu publikacje patrzeć. Ich popularność wynika z dwóch powodów: łatwości zaprzęgnięcia sztucznej inteligencji do zbierania i przetwarzania danych oraz trudności w opublikowaniu „normalnego” artykułu naukowego w czasopiśmie naukowym ze względu na koszty (tzw. APC) i niemożliwości wtłoczenia naukowej refleksji w zbyt sztywną strukturę redakcyjną

tekstów narzucaną przez zanglicyzowane redakcje. W ten sposób zamiast rozwijać naukowe talenty znaleźliśmy się w miejscu, gdzie rządzi nami ChatGPT i IMRAD.

*Karol Dąbrowski**

<https://doi.org/10.14746/spp.2024.4.48.9>

* Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland | Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska, <https://orcid.org/0000-0002-4513-3873>, e-mail: karol.dabrowski@umcs.pl.